Bijlage 4: Achtergrondinformatie LESA

Wat is een LESA

Een LESA is een gebiedsdiagnose op maat, – gericht op het beantwoorden van een concrete vraag – vaak over een probleem in het gebied . Landschapsecologie onderzoekt daartoe de samenhang tussen geologie, morfologie, hydrologie, bodem, atmosfeer, vegetatie, fauna en mens, en hoe deze samenhang in de tijd verandert.

Een LESA geeft inzicht in de huidige omstandigheden van een gebied, de ontstaansgeschiedenis en veranderingen ervan, en de rol van menselijk gebruik in zowel het verleden als het heden. Dit menselijk gebruik hoeft overigens niet altijd problematisch te zijn, denk bijvoorbeeld aan half-natuurlijke landschappen waarbij menselijk gebruik (bijvoorbeeld in de vorm van bepaald beheer) essentieel is voor behoud van het landschap.

Vraaggestuurd

Een LESA is vraaggestuurd. Een voorbeeld van een vraag is: “Wat zijn de oorzaken van de verdroging in het Boetelerveld, die het realiseren van de natuurdoelen tegenwerkt? Welke processen liggen daaraan ten grondslag en op welke schaalniveaus?” Ook kan de vraag zijn: “In welk gebiedsdeel zijn er kansen voor het uitbreiden van het areaal habitattype X?” Dit zijn dus gerichte vragen. Maar binnen de NDA moet de LESA, om drukfactoren en oorzaken hiervan volledig in beeld te brengen, ook oog hebben voor problemen voor het gebied als geheel en de instandhoudingsdoelen daarin (zie hoofdstuk 1). De LESA wordt zo ingezet om naar meerdere problemen en op meerdere schaalniveaus tegelijk te kijken.

Inzicht in oorspronkelijk functioneren van een gebied

Wat de sturende factoren zijn, verschilt per gebied en systeem. Sturende factoren beïnvloeden de standplaatsfactoren van planten en leefomstandigheden van dieren en daarmee de natuurkwaliteit. Windwerking en stikstofdepositie zijn in een stuifzandgebied voorbeelden van sturende factoren, terwijl in een beekdal de hydrologie—zowel van het grondwater (kwel) als van het oppervlaktewater (overstromingen)—een voorbeeld van een sturende factor vormt.

Hoewel de referentiesituatie van een Natura 2000-gebied juridisch is vastgesteld op het moment van aanwijzen, is het goed mogelijk – en in veel gevallen zelfs waarschijnlijk – dat het gebied op dat moment al ecologisch was aangetast. Voor de LESA is het daarom belangrijk om niet alleen deze juridische referentie te gebruiken, maar ook terug te kijken naar de periode waarin de omstandigheden nog optimaal waren. De LESA brengt in beeld hoe een systeem is ontstaan, welke veranderingen daarin hebben plaatsgevonden (o.a. door menselijk toedoen) en wat de huidige toestand is en kan dus worden benut om vragen hierover te beantwoorden. Deze inzichten uit de LESA maken het dus mogelijk om beter te begrijpen hoe het gebied oorspronkelijk functioneerde. Dat geeft ook inzicht in welke sturende factoren in welke mate

herstelbaar zijn of niet en wat de ecologische potenties zijn. Dit vormt de basis voor een goed onderbouwd besluit over herstelmaatregelen.

Om in het geval van een ongunstige uitgangssituatie na te gaan wat er minimaal nodig is om soorten of habitattypen in een gebied te behouden, zal op basis van de LESA bepaald moeten worden welke exacte omgevingscondities op gebiedsniveau en binnen de landschappelijke setting nodig zijn voor duurzame instandhouding.

Schaalniveau

De LESA moet voor ieder probleem en doel in een gebied bepalen welke systeemschaal daarbij hoort, zodat de grenzen van het relevante (deel)systeem kunnen worden afgebakend. Daarom wordt in de praktijk van grotere naar kleinere schaal gewerkt, en wordt vanuit een ruimer studiegebied ingezoomd op het plangebied. Dat proces loopt ook van grof naar fijn: inzoomend op het projectgebied worden de systeemgrenzen bepaald, zodat de daadwerkelijke analyse alleen hoeft te gaan over het relevante deel. Hoe groot dat is valt niet vooraf te zeggen – dat hangt dus af van de vraag. Bijvoorbeeld een vraag over de gevolgen van de verhorsting van De Deelen heeft een andere ruimtelijke omvang dan een vraag over het herstel van het blauwgrasland in het Stelkampsveld. Het werkproces ontsluit dus eerst 'gebiedsbrede' informatie, om daarmee te focussen op de vraag, waarbij de geïdentificeerde processen vervolgens -voor zover relevant- weer een bredere toepassing in het gebied kunnen krijgen. Binnen een NDA moet de LESA daarom, met inachtneming van de (deel)systeemgrenzen en de instandhoudingsdoelen, schakelen tussen de verschillende systeemniveaus.

Samenhangend beeld

In de praktijk wordt een LESA soms gepresenteerd als een verzameling losse documenten met bestaande informatie over onder meer vegetatie, soortenpopulaties en het bodem- en watersysteem. Die hoeveelheid gegevens levert echter nog geen inzicht op in de samenhang tussen de elementen en wat deze betekenen voor het gebied. Voor echt systeembegrip is het noodzakelijk dat deze onderdelen worden samengebracht en geduid. Heldere visualisaties zijn daarvoor onmisbaar.

Toepassingen

Een LESA is van belang voor het onderzoeken van oorzaken van drukfactoren ten behoeve van het vormgeven van maatregelen voor het oplossing van knelpunten Op basis van de LESA kunnen maatregelen worden opgesteld waarvan de effecten vervolgens gemonitord dienen te worden. Dat zijn dus niet alleen tijdelijke noodmaatregelen of structurele maatregelen ten behoeve van het bestaande habitats, maar kunnen ook inrichtingsmaatregelen zijn voor nieuwe natuur. In de NDA komt het vormgeven van aanvullende maatregelen (op basis van informatie uit de LESA) in hoofdstuk 8 aan de orde (en hoeft dus niet al binnen de LESA zelf te worden gedaan). Ook kunnen op basis van de LESA kennislacunes in beeld worden gebracht. Bedenk daarbij dat de detailinformatie die nodig is geweest bij het opstellen van de synthese, het gecomprimeerde inzicht in de opbouw en het functioneren van het gebied, later weer van pas kan komen bij het opstellen van maatregelen.

Een LESA kan ook worden gebruikt om gevolgen van besluiten in de ruimtelijke ordening te beoordelen en biedt ondersteuning bij het maken van beleid. Een LESA is dus een middel en geen doel op zich. Het bundelt alle ecologisch relevante kennis over een gebied en geeft daarmee inzicht in hoe het systeem functioneert (en beter kan functioneren). Daarmee is het een essentieel onderdeel van de NDA, omdat de LESA helpt in het verklaren van waargenomen trends en inzicht biedt in knelpunten, oorzaken daarvan en oplossingen hiervoor. Een LESA is vraag-/probleemgestuurd, en is kort en bondig en wordt opgesteld vanuit overzicht over de informatie over het gebied. Het is gebaseerd op literatuur en gebiedskennis en geverifieerd door kenners, met een check op deugdelijkheid.

Intern gebruik